

2008-05-15

En vanlig fråga...

- Varför det är viktigt att stärka och bevara elevernas modersmål, hur påverkar det kunskapsinhämtning i övriga studier, vilka resultat och skillnader man kan se o.dyl?

Målet med all språkundervisning är att individen ska utveckla sin kommunikativa förmåga till ett aktivt verktyg för livet och karriären. Mer än 15 % av alla barn och elever i Sverige har flerspråkig bakgrund. Om fem år är det mer än var femte. Vi har en fantastisk språkresurs. Vi har också en god möjlighet att utveckla dessa barn- och ungdomar till flerspråkiga, mångkulturella, starka, trygga och säkra medborgare. Möjligheten till och nyttan av olika språk har också ökat dramatiskt i och med Internet och andra nya kommunikationsmöjligheter.

All språkinläring kräver en stor arbetsinsats av både eleven, föräldrarna och skolan. Oavsett om vi i Sverige prioriterar kunskaper i svenska eller vill främja flerspråkighet är de mest effektiva lösningarna likartade. Språk bygger språk. När man erövrat begreppet på ett språk är översättning ingen större svårighet. Därför är tillgång, samverkan och kontinuitet, både i svenska och i alla andra språk viktigt. Det finns ingen motsättning i god språkutveckling på svenska, engelska och andra språk samtidigt som eleven kan använda sig av och utveckla sitt förstaspråk.

Sverige har i jämförelse med andra länder i världen ett relativt ambitiöst erbjudande om modersmålsverksamhet*. Verksamheten är förankrad i skolans styrdokument. Modersmålsundervisning är frivillig för eleven. Ibland kan dock inte kommunen ordna eller så väljer familjerna bort modersmålsundervisningen. Den når endast 55% av alla elever som är berättigade. Modersmålsundervisning anordnas ofta vid sidan av den ordinarie skoldagen.

Studiehandledning på modersmål ska erbjudas elever som inte kan tillgodogöra sig undervisningen enbart på svenska. Rektor bestämmer om detta stöd ska sättas in. Generellt kan man säga att det behövs mycket mer studiehandledning än vad som faktiskt erbjuds. Vi behöver också mer kunskap om när och hur studiehandledning gör bäst nytta. Särskilt för nyanlända elever är studiehandledning och ämnesundervisning växelvis på svenska och modersmål ofta framgångsrika insatser. Modersmålsstöd erbjuds i förskolan till ungefär vart sjätte barn som är berättigat till denna verksamhet.

Stöd och undervisning på olika invandrarspråk ifrågasätts ofta. Man kräver ökad kvalitet och effekt av insatsen. Samtidigt finns det stora brister i satsningar på verksamheterna och på kompetensutveckling av modersmåls lärare. Annan språkundervisning eller stödinsatser ifrågasätts sällan trots liknande kvalitetsbrister även i dessa verksamheter.

**Modersmålsverksamhet används här som samlingsbegrepp för modersmålsstöd i förskola, modersmålsundervisning, studiehandledning och ämnesundervisning på modersmål i grund och gymnasieskola.*

2008-05-15

Vilka är motiven för modersmålsverksamhet?

Du behöver egentligen inte gå längre än till dig själv. Vad skulle du vilja erbjuda din familj om ni flyttar till ett nytt språkområde. Det är klart att dina barn har nytta av att delvis kunna använda sina kunskaper i svenska när de ska lära sig det nya majoritetsspråket och när de ska fortsätta lära sig andra saker. Det är säkert också viktigt för dig att barnen fortsätter utveckla sitt modersmål, förstår sitt dubbla kulturella sammanhang. Att uttrycka känslor är alltid lättare på förstaspråket. Ni eller barnen kanske flyttar tillbaka till Sverige och ni vill självklart hålla kontakt med släkt och vänner. När svenskar flyttar utomlands är man generellt väldigt noga med att söka dessa möjligheter. Det handlar om svenska eller internationella skolor, distansundervisning på svenska, svenska föreningar mm. Det är precis samma önskan vi ser hos människor som flyttar till Sverige.

Det talas i kursplaner om rätten för flerspråkiga barn- och elever att utveckla sin kulturella identitet, att kunna fungera i familjen med släkt och vänner. Det är viktigt och något som ofta lyfts fram men det är inte allt. Det finns många fler motiv för individen, för eleven, familjen och för skolan och samhället att satsa mer på modersmålsverksamhet. Vi möter en allt mer globaliserad värld. Även om engelskan spelar en central roll, så ökar behovet av språk och kulturkunskaper i takt med att fler människor reser, handlar och kommunicerar över olika språkområden.

Sverige är, även om vi har svårt att se det, ett litet land med ett litet språk i Europas utkant. För att upprätthålla vår livsstil, vår standard är vi klart exportberoende. Somalia, Irak och Afghanistan kanske inte är viktiga marknader för Sverige idag. Men att svara på frågan i vilka språkområden som dagens barn ska arbeta är verkligen inte lätt. Om man tittar på den demografiska utvecklingen är många av de områden som idag inte är så intressanta ekonomiskt, troligen morgondagens heta marknader och dit vi vill exportera. Där kommer också att finnas en stor, ung, arbetsför och köpstark befolkning. Invandring från dessa och andra områden kommer att vara viktig för Europas allt mer åldrande samhälle. Positiva personliga kontakter och språkkunskaper är nycklar till dessa marknader. Men vi behöver inte ha ett så långt perspektiv. Redan idag finns stora grupper flerspråkiga i Europa. Här lönar det sig också väl att erbjuda flerspråkiga och mångkulturella tjänster.

Europeiska kommissionen, Europarådet m.fl. har insett detta. De dokument som behandlar flerspråkighet och mångkulturalitet framhåller goda kunskaper och då inte bara i europeiska språk. Frågan är hur vi ska skapa dessa förutsättningar. Det är en betydligt större och viktigare fråga men vi måste först klargöra motiven till modersmålsverksamhet.

Individens vinster av modersmålsstöd, modersmålsundervisning, studiehandledning och ämnesundervisning på modersmål finns väl dokumenterat inom forskning och praktik. Det är uppenbart att en människa som talar flera språk och som kan flera kulturella koder är bättre rustad än den som är enspråkig och monokulturell.

2008-05-15

Forskning visar även att flerspråkighet ger utökad kognitiv förmåga som i sin tur kan användas i annan utbildning. Redan flerspråkiga har även lättare att lära ytterligare språk. Det finns också forskning som visar att de som har en god grund i sitt förstaspråk snabbare utvecklar nya språkkunskaper på andra och tredjespråk än de som inte ges möjlighet att utveckla sitt modersmål. Här finns dock en kritisk punkt. Om den kompletterande undervisningen inte håller hög kvalitet eller om den avbryts under skolåren hämmar det övrig kognitiv och språklig utvecklingen.

Som argument mot modersmålsundervisning refereras ibland till en dansk undersökning om koppling mellan modersmålsundervisning och ämneskunskaper. Undersökningen användes av politiker som underlag för att lägga ned modersmålsundervisning. Undersökningen tolkades som om det inte fanns några positiva effekter av modersmålsundervisning på inläring i andra ämnen. Det institut som tagit fram undersökningen meddelade genast att det inte fanns stöd för politikernas slutsatser men då var beslutet redan taget.

Området innehåller många komplexa sammanhang och det är bra med diskussion. Modersmålsverksamhet är nämligen inte bara en skolfråga med pedagogiska överväganden utan även en viktig faktor i integrationspolitiken. Med detta PM försöker jag bidra till diskussionen med svar på en vanlig fråga.